

Kamenosochařský závod Vincence Gregora v Uherském Brodě

/ Vincent Gregor's stone sculpting company in Uherský Brod

Aleš Naňák

Abstract:

Based on the preserved archives sources as well as field research, the article maps the history of the stonemason's workshop of Vincenc Gregor from Uherský Brod. He was, as a successor of the original workshop of František Zajíc, and, later Ludvík Petřík, provably active between the years 1921 and 1952, while, for a short period, he was succeeded by his son Karel. The contribution does not only describe the recognised author's works, but also attempts to define the basic features of the author's morphology; it also looks at the circumstances of erecting most of the described works in the countryside and, based on the period information, attempts to place the personality of Vincenc Gregor into the wider socio-cultural context.

Keywords:

Minor sacral architecture, stonemason, stone sculptor, stone cross, field cross, Vincenc Gregor, Uherský Brod, František Zajíc, Ludvík Petřík, Václav Pazderka

Úvod

Vincenc Gregor. Jméno, které mezi pamětníky v Uherském Brodě ještě může vyvolat mlhavé vzpomínky. Kamenosochař, který převzal do svých rukou vedení závodu, v jehož čele stáli František Zajíc nebo Ludvík Petřík. Oba lze dnes považovat v regionální sochařské oblasti za známé a respektované osobnosti, Vincenc Gregor na ně důstojně navázal.¹ A jeho sochařská živnost byla v místě poslední – respektive poslední soukromá před dějinným a společenským zvratem v půli 20. století.

Vincenc Gregor se narodil 16. prosince 1893 na čísle popisném 10 ve Velkém Ořechově. Jeho otcem byl Vincenc Gregor, čtvrtník z Velkého Ořechova, matkou byla Anna, dcera Čerňka Lukašika, půllánika ze Zlámance (MZA Brno, E 67, Sbírka matrik, inv. č. 4885, 48). Jistě není bez zajímavosti, že nejstarší Vincencův bratr Josef, narozený 11. června 1882, je při sčítání lidu k roku 1900 psán jako kamenický učeň u Jana Havláka v Olomouci (MZA Brno, SOkA UH, fond Okresní úřad Uherské Hradiště (dále „OÚ UH“), Sčítání lidu 1900, inv. č. 1107a, karton 1262).² A dle rodinného povědomí právě u bratra Josefa na severní Moravě Vincenc získal kamenické zkušenosti a zřejmě s jeho pomocí dosáhl i oficiálního vyučení.³ Když vypukla Velká válka, byl Vincenc 26. října 1914 odveden do řad rakousko-uherského vojska, kde sloužil jako četař. K 5. červnu 1917 byl u italského města Monfalcone zajat, načež se k 1. květnu 1918 v Padule přihlásil k československým legiím. Zde působil jako šikovatel, a to až do 18. května 1920, kdy byl demobilizován VÚA–VHA, sbírka Legionářské osobní spisy, spis Gregor, Vincenc (Čeněk).

Zdá se, že Gregor se z legií nevrátil do rodné obce, ale přibyl do Uherského Brodu. Když totiž 5. října 1920 uzavírá ve velkoořechovském farním kostele svatého Václava sňatek s Otilií Šulákovou z Velkého Ořechova, je uváděn jako kamenický pomocník v Uherském Brodě a jako jeho bydliště je zanesen tamější dům s číslem 144; v Uherském Brodě byla jejich svatba také církevně ohlášena (MZA Brno, E 67, Sbírka matrik, inv. č. 4895, 18). Manželka Otilie přivedla Vincenci Gregorovi na svět dvě děti: Karla (1921, narozen ve Velkém Ořechově) a Věru (1926, narozena už v Uherském Brodě). Otilie však 11. srpna 1930 umírá a Vincenc 28. dubna 1931 v Uherském Brodě uza-

vírá sňatek s Františkou, dcerou Josefa a Františky Jurákových, rolníků z Dobrkovic. Z druhého manželství se narodili: Miroslav (1932), Danuše (1936), Jana (1938), Zdenka (1940) a Marie (1945).

Ze záznamů pro sčítání lidu se dozvídáme, že Vincenc Gregor pracoval v roce 1920 v Uherském Brodě spolu s Janem Saidlem, narozeným 14. prosince 1897 v Adamově, a Václavem Pazderkou, narozeným 28. května 1895 ve Vysokém Mýtě,⁴ jako kamenický pomocník pro kamenosochařskou firmu „Ludvík Petřík, závod sochařský a kamenický v Uh. Brodě“, což dokládá záznam na sčítacím archu z 6. února 1921 právě pro dům 144 v Uherském Brodě, kde tento podnik sídlil. Podnik tehdy už nějaký čas vedla vdova Vojtěška Petříková. Ta si živnost podržela pouze do 21. června 1921, přičemž krátce před jejím složením se ve Velehradě provdala za Františka Hevelku, listovního zemského soudu v Brně (MZA Brno, E 67, Sbírka matrik, inv. č. 12312, 136), a z Uherského Brodu i se svou dcerou Annou následně odešla.

Vincenc Gregor tedy živnost „sochařství z kamene“ úředně oznamuje ke dni 13. června 1921, přičemž jako adresa provozovny živnosti je uváděn dům čp. 144 v Uherském Brodě (MZA Brno, SOkA UH, Okresní úřad Uherský Brod, Živnostenský rejstřík Uh. Brod 1896–1951, inv. č. 73, karton 73). V září téhož roku tak mohl být ve Slováckých novinách otištěn inzerát, který upozorňoval, že „Sochy, oltáře, náhrobky, polní kříže, pamětní desky, válečné pomníky ze všeho druhu mramoru, žuly, syenitu a pískovce dle nejmodernějších slohů a modelů zhotovuje v mírných cenách Vincenc Gregor & Spol. kameno-sochařství v Uherském Brodě. Bývalý závod L. Petříka.“ (Slovácké noviny, 29. 9. 1921, ročník 38, č. 39, 4)

Ještě téhož roku, tzn. r. 1921, vyhotovil Gregor pomník padlým pro obec Dobrkovice. Na odstupňovaném čtyřbokém soklu je na čelní straně prostředního stupně vysekána signatura V. GREGOR a SPOL. UH. BROD. Na dalším soklovém stupni je na čelní straně špatně čitelný třířádkový nápis: VENOVALI RODIČE, BRATŘI,/ MANŽELKY SVÝM PADLÝM/ 1914 VE SVĚTOVÉ VÁLCE 1918. na bočních stranách pak jména padlých. Vysoký podstavec, který ze soklu vychází, je z čelní strany opatřen reliéfem klečící ženy s gestem bolesti či modlitby. Boční hrany podstavce jsou stylizovány jako půlsloupky s patkami a hlavicemi. Na zadní straně podstavce je vysekáno vročení 1921. Podstavec je završen vyloženou profilovanou římsou, jejíž čelní vrcholová strana je obloukově vytlačena. Na ní jsou vysekána další jména padlých doplněná fotografiemi. Sousoší Matky Boží se Synem vychází z klasické ikonografie. Sedící Maria v bohatě zřaseném šatu drží na klíně Ježíšovo bezvládné tělo. Kristova pravá ruka volně klesá k zemi, na níž leží trnová koruna, levou ruku pak drží Maria. Za sousoším se zvedá vysoký kříž, přes jeho ramena je přehozeno sukno. Pomník musel být hotov a osazen už koncem července 1921, jelikož když velkoořechovský farář Filip Novák píše žádost datovanou 1. srpnem o povolení ke svěcení „sochy bolestné Panny Marie“, píše o ní jako o již postavené. Datum svěcení bylo stanoveno na neděli 14. srpna. (Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc (dále jen ZA Opava–Olomouc), fond Arcibiskupská konzistoř Olomouc (dále jen ACO), farnost Velký Ořechov 1921–1932, G6, karton 4937)

Další Gregorova práce ze stejného roku je v **Biskupicích**. Na samém okraji obce ve směru na Kaňovice stojí celokamenný kříž, který je tvořen čtyřbokou základnou, ta nese dvoustupňový sokl. Jeho spodní část je na čele opatřena signaturou GREGOR

a SPOL/ UH. BROD. Na sokl navazuje vysoký podstavec. Jeho spodní rozšířená část je doplněna o pravoúhlé jednoduché rámování, v němž je vysekán text: POJDTE KE MĚ VŠICHNI/ KTERÍ PRACUJETE A OBŤÍŽENI/ JSTE – JÁ VÁS OBČERSTVÍM. Nad textovým polem je na podstavci mělká nika s reliéfem Matky Boží. Na zadní podstavcové straně pak nacházíme informaci o donátorce: KE CTI A CHVÁLE BOŽÍ/ VĚNOVALA/ VERONIKA KUSÁKOVÁ/ R. 1921. Podstavec je završen profilovanou uprostřed zalamanou římsou. Z ní vychází osmiboký nízký dřík, ten je na pohledové straně zdoben reliéfem kalicha s hostií a knihou (?). Ramena kříže jsou osmiboká, cibulovitě zakončena, korpus kamenný stejně tak nápisová destička I. N. R. I. Tělo Ukřižovaného je znázorněno jako výrazně prověšené, bederní rouška uvázaná u pravého boku, spodní cíp vyvěšen až pod přibitá chodidla. Kříž je chráněn kovovou ohrádkou.

V roce 1922 provedli „sochař Gregor a spol.“ opravu sochy sv. Jana Nepomuckého v Uherském Brodě v ulici U Elektrárny.⁵ Oprava stála 980 korun a celá byla uhrazena ze sbírek věřících. (Farní úřad Uherský Brod, archiv, Pamětní kniha farnosti Uh. Brodské 1898–1961 (dále Pamětní kniha farnosti Uh. Brodské 1898–1961), 140)

V téže době se Gregor nepřímo stal součástí kauzy, která se rozhořela ve Svatobořicích na Kyjovsku. Tak jako na mnoha jiných místech mladé republiky se i svatobořičtí občané rozhodli zbudovat pomník místním mužům, jejichž životy byly položeny v průběhu světové války. A brzy se ve Svatobořicích rozhořel spor, který díky náladám společnosti nebyl až tak výjimečný, ovšem díky pozornosti, kterou mu věnoval dobový regionální tisk, se stal poměrně hojně sledovaným. Řešilo se, zda pomník má mít podobu sekulární (tak to chtěla část tzv. pokrokové veřejnosti), nebo bude pomník v duchu křesťanské symboliky a jeho odhalení bude spojeno se svěcením. Nakonec se sešla komise, která se usnesla, že se „pomník nebude světit, že se jenom odhalí“. To však vyvolalo silné protesty katolické strany, která na pomník bez náboženského ztvárnění a bez svěcení odmítala přispět, což velmi důrazně uvedl autor zprávy, která vyšla v březnu 1922 ve Slováckých novinách a odstartovala sérii článků o dané věci (Slovácké noviny, 16. 3. 1922, ročník 39, č. 11, 3). Hned z následujícího čísla novin se dozvídáme, že „pomník chtěla dodati firma katolická z Uh. Brodu: „Gregor a spol.“ za 8. 000 K. Pomník by byl ovšem rázu náboženského a byl by mohl býti posvěcen“, ale patřiční činitelé volili „raději firmu dražší o celých 1000 K, jen aby práci nedostal lidovec z Uh. Brodu“ (Slovácké noviny, 23. 3. 1922, ročník 39, č. 12, 3). Jelikož smírné řešení se ukázalo jako nemožné – budovaný pomník jeho zadavatelé vytrvale odmítali nechat posvětit a na neposvěcený zase katolíci nechtěli poskytnout nemalou část příspěvků – bylo rozhodnuto, že ve Svatobořicích vznikne pomník ještě jeden, s církevním posvěcením. Tak se i stalo. Pomník „pokrokový“ byl odhalen v květnu, ke slavnostnímu svěcení druhého pomníku pak došlo počátkem července. Kdo je autorem památníků (ať už neposvěceného či posvěceného, který je pojednán jako monumentální jezdecká socha pod vysokým křížem), se mi dosud zjistit nepodařilo.

K roku 1924 realizoval Gregor zakázku pro donátory z **Březové** na Uherskobrodsku. Zde stojí na prostranství před domem čp. 307 tvaroslovně jednoduchý kříž. Třístupňový sokl vychází ze čtyřboké základny, přičemž první soklový stupeň je na čele opatřen signaturou V. Gregor Uh. Brod. Vysoký podstavec je z pohledové strany doplněn rytým rámováním s obloukovým závěrem a vrchním dekorem, uvnitř rámování je vy-

sekán text: UCTĚNÝ BUĎ SV. KŘÍŽ/ NA NĚM UMŘEL/ PÁN JEŽÍŠ!/ POLITUJ HO DUŠE MÁ/ ABYS BYLA SPASENÁ. Na zadní straně podstavce se nachází vročení 1924. Podstavec je zakončen profilovanou římsou, která vynáší odstupňovaný nízký dřík vlastního kříže. Ramena kříže jednoduchá, korpus zlacený, stejně tak nápisová destička INRI.⁶

O dva roky později se Gregor do Březové vrátil. Na zdejším hřbitově nacházíme kříž, který tvaroslovně připomíná kříž v Biskupicích. Je tvořen čtyřbokou základnou (dnes částečně zapuštěnou do terénu), která nese třístupňový sokl. Jeho spodní část je na čele opatřena signaturou V. GREGOR/ UH. BROD. Na sokl navazuje vysoký podstavec. Jeho spodní rozšířená část je hladká. Na pohledovou stranu podstavce je vsazena nápisová deska s textem: ODPUSŤ NÁM/ NAŠE VINY. Na zadní podstavcové straně je pak vysekáno sdělení: NA PAMÁTKU/ ZDE V ROCE 1879 POCHOVANÉHO/ JANA FRIEDLA,/ NADUČITELE V BŘEZOVÉ/ VĚNUJE/ JEHO MANŽELKA/ MARIE FRIEDLOVÁ. Ve spodní části zadní podstavcové strany je doplněno: POSTAVEN A POSVĚCEN/ V MĚSÍCI LISTOPADU/ R. 1926. Podstavec je završen profilovanou uprostřed zalamovanou římsou. Z ní vychází osmiboký členěný nízký dřík. Ramena kříže jsou jehlancovitě zakončena, korpus kamenný, stejně tak nápisová destička I. N. R. I. Tělo Ukřižovaného je znázorněno jako výrazně prověšené, bederní rouška uvázaná u pravého boku, spodní cíp vyvěšen až pod přibitá chodidla. Ke kříži se v tisku objevila podrobná zpráva ze slavnostního svěcení: „Neděle 14. listopadu t. r. zůstane celé farnosti březovské v milé vzpomínce. Slavili jsme posvěcení nového kamenného kříže na našem hřbitově. Stál tu sice starý dřevěný kříž, ale zub času tak jej ohlodal, že hrozil spadnutím. Ale měl dostati nového nástupce z kamene. Na hřbitově pohřben jest od 9. listopadu 1879 březovský nadučitel p. Jan Friedl, otec veleb. p. faráře z Uh. Ostrohu a p. obvodního lékaře v Nezamyslicích a manžel dosud žijící šlechetné paní a vzácné příznivkyně našeho farního kostela Marie Friedlové. Jmenovaní pozůstalí synové chtěli postaviti z vděčnosti svému velezasloužilému a milému otci důstojný pomník a rozhodli se, aby byl jejich nákladem postaven na hřbitově nový kamenný kříž hlavní, na místo starého kříže dřevěného. Práci zhotovení a postavení kříže provedl Vincenc Gregor, kamenosochař z Uh. Brodu. Svěcení za účasti celé farnosti březovské vykonal slavnostně v neděli 14. listopadu místní náš farář a konsistorní rada důst. P. Ludvík Žváček. Počasí, ač jindy v ten čas náš karpatský horský kraj pokryt sněhovým rubášem, bylo krásné a to též přispělo k sváteční náladě všech účastníků svěcení. Odpoledne v nepřehledném průvodu za zvuku domácí hudby a za zpěvu písně, odebrali jsme se z farního kostela na hřbitov, kde krásně ověnčen a okrášlen, vztyčen k nebesům, očekával nový kříž svého posvěcení. Mládež a družičky obstoupily kříž, před kterým postaven čistě pokrytý stůl s květinami, křížem a rozžatými svíci. Když byl veškeren lid shromážděn okolo kříže, vykonáno slavnostně posvěcení, načež vystoupil dp. světitel na stupně kříže a v krásné promluvě vysvětlil nám důležitost svěcení kříže, vzpomenu i šlechetných dobrodinců, kteří kříž postavili z lásky: k svému Otci a z náklonosti k březovské farnosti, vybízel všechny přítomné, aby si této vzácné přízně vážili a ve svých modlitbách před nově posvěceným křížem na ně pamatovali, poukázal na nápis na kříži: „Odpusť nám naše viny“, aby pamětliví jsouce těchto slov Spasitelových, mile rádi odpouštěli si navzájem učiněná přikorř, vespolek se mílovali a jednou všichni na tomto posvátném poli ve stínu kříže Spasitelova dosáhli kýženého pokoje a věčného odpočinutí.“ Na konec promluvy vzpomenu

i těch milých farníků-hrdinů, kteří ve světové válce na různých bojištích vykrváceli a kteří též zaslouží vzpomínky v modlitbách. Aby i těmto mučedníkům byl brzy postaven důstojný pomník, uspořádána byla při průvodě peněžní sbírka, která vynesla slušnou částku. Doufejme, že z jara bude nový kříž rozšířen vhodným sousoším pro padlé vojíny. Na konci pomodlili jsme se společně před novým křížem za všechny šlechetné dobrodince, v Pánu odpočívající na hřbitově a za všechny padlé hrdiny, načež za průvodu hudby, mezi tím co všichni přítomní políbili nově posvěcený kříž, zpívána píseň „Odpočiňte v pokoji“ a průvod zase tím pořádkem vracel se zpívaje „Bože chválíme Tebe“ do kostela, kde svátostným slavným požehnáním krásná slavnost ukončena. Všichni farníci vzdáváme tímto šlechetným dárcům za krásný dar upřímný dík a „Zaplať Pán Bůh“ s přáním, aby na nás i budoucně pamatovali, jakož i my v modlitbách na ně nezapomeneme.“ (Slovácké noviny, 26. 11. 1926, ročník 43, č. 48, 3). Byl je uvedený článek psán jako určitý téměř povinný projev vděčnosti donátorů, nechává nás nahlédnout do organizace podobných slavností a zajímavým způsobem zmiňuje i strategii zvolenou k získání dalších prostředků na zbudování památníků padlým. Bohužel se zdá, že ačkoliv jistý obnos vybrán byl, k doplnění kříže o „vhodné sousoší pro padlé vojíny“ nedošlo.

Před kostelem svatého Jana Křtitele v **Újezdci** stojí Gregorovo dílo z roku 1927. Jedná se o celokamenný kříž, který lze přes poměrně strohé tvarosloví označit za kvalitní kamenosochařskou práci. Tvoří jej tři soklové stupně, přičemž prostřední je na pohledové straně označen signaturou Gregor Uh. Brod. Na sokl navazuje vysoký podstavec, který na spodní rozšířené části nese nápis: *Pochválen buď! Ježíš Kristus!* Podstavec je dále z čelní strany doplněn mělkou nikou s basrelíefem Matky Boží – hlava krytá šatem, tvář otočena vlevo, pohled mírně vzhůru, ruce sepnuty v bolestném gestu. Na zadní straně podstavce je vysekáno vročení L. P. 1927. Podstavec je završen jednoduchou vyloženou římsou, která vynáší patku vlastního kříže. Tělo Ukřižovaného je výrazně svěšeno, bederní rouška spodním cípem opět přesahuje pod chodidla. Na nápisové destičce čteme: *JEŽÍŠ NAZAR./ KRÁL ŽIDOVSKÝ.* Ze zadní strany je vysoký kříž podepřen kovovou výztuhou vycházející z římsy. Ke svěcení kříže se zachovalo poměrně podrobné svědectví. Ve farní pamětní knize se dočítáme, že původní kamenný kříž před kostelem, který pocházel z roku 1884 a dala ho z buchlovického pískovce postavit farní obec, „*pukal a na jaře (6. 4. 1927) za noční vichřice odrazila se hlava a část těla Kristova.*“ Dle reverzu vázaného na kříž bylo povinností farní obce kříž udržovat, a tak farář ohlásil konkurenčnímu výboru, že dá kříž opravit, což bude spojeno s nákladem asi 1 500 Kč. Chtěli-li farníci mít kříž krásnější a trvanlivější, bude nutné částku navýšit. Nakonec se prostředků sešlo tolik, že bylo možné objednat u Gregorovy firmy kříž z hořického pískovce v hodnotě 7 000 Kč. Kostelní konkurenční výbor povolil 1 500 Kč, z Újezdce sbírka, kterou vykonal svaz katolických žen a dívek, činila 3 228 Kč, z Těšova sbírka stejných organizátorek vynesla 2 386 Kč, z Polichna věnovala rodina Živnéřova 1 000 Kč, sbírka obecní v Polichně vynesla 322 Kč a sbírka v Maršově 431 Kč. Celkem se tedy na kříž sešlo 8 877 Kč. Kříž i s dovozem a postavením stál 7 271 Kč, takže po úhradě nákladů bylo možné zbylou částku věnovat na opravu kostelních rouch a nádobí. Svěcení nového kříže bylo stanoveno na slavnost Božího těla 16. června 1927. Spolu s tímto křížem byl posvěcen i druhý kříž na horním konci dědiny, postavený nákladem manželů Jana a Anežky Pijákových.

Ti koupili starý kříž od kostela, dali ho patřičně osekát, místo kamenného korpusu ho opatřili železným křížem. Program svěcení kříže u kostela byl následující: odpoledne ve 2 hodiny se začalo modlitbou růžence, po ní se zpívala píseň před kázáním a vlastní promluvu poté měl dp. František Bartys, katecheta ze Starého Města u Uherského Hradiště. Po kázání se za zpěvu písně *Svatý kříži, vroucně Tebe ctíme* vyšlo průvodem z kostela, kde nový kříž posvětil nejdušejší pan prelát Dr. Jan Hejčí z Olomouce. Po svěcení, za zpěvu písně *Svatý Bože, svatý silný* měli políbením uctít kříž starostové obcí a členové kostelního konkurenčního výboru. Následovala ještě promluva farářova a pak se průvod vydal na horní konec obce, kde ve stejném duchu probíhalo svěcení kříže Pijákových (Farní úřad Uherský Brod – Újezdec, archiv, Pamětní kniha farnosti Újezdec 1884–1962 (dále jen Pamětní kniha farnosti Újezdec), 165).

Roku 1930 realizoval Vincenc Gregor zakázku pro **Maršov**. Na návsi u zvonice stojí kříž, který je tvořen čtyřbokou základnou, na niž dosedá dvoudílný sokl. Jeho horní část je z pohledové strany opatřena jednoduchým rámováním s nápisem: PO-CHVÁLEN BUĎ/ JEŽÍŠ KRISTUS! Na sokl navazuje vysoký podstavec, na jeho čelní straně nachází niku s figurou Matky Boží. Na zadní podstavcové ploše je vysekáno donátorské sdělení NÁKLADEM OBČANŮ/ R. 1930. Podstavec je zakončen vyloženou štítovou římsou, kterou zdobí reliéf kalicha s hostí na oblaku. Z římsy vychází nízký dík nesoucí patku vlastního kříže. Korpus je kamenný, stejně tak nápisová destička s literami JNKŽ. Bederní rouška je zde uvázána u pravého boku Ukřížovaného, spodní cíp výrazně přesahuje pod chodidla. Památka je chráněna kovovou ohrádkou.⁷ Kříž byl postaven na místě původního kříže dřevěného, který byl na jaře roku 1930 povalen bouří. Dílo bylo vytesáno z hořického pískovce, socha Panny Marie byla litinová a celkové náklady, o které se podělila obec a místní občané, činily 3 800 Kč. Gregor na svou práci poskytl desetiletou záruku. Slavnost posvěcení se konala na pondělí svatodušní 9. června 1930 za účasti P. Jindřicha Skácela (JANČÁŘ 2016). Újezdecká farní kronika uvádí, že „slavnost byla opravdu na zdejší poměry velkolepá. Z farního kostela vyšel průvod Újezďanů, Těšovjanů i Polichňanů, s hudbou. Maršovští vyšli naproti před dědinu. Zvonice byla nově zbudována, prostranství okolo bylo obe-
stavěno lipkami, fábory atd. Vedle kříže byl udělán stan pro oltář. Celičká obec se shromáždila, přišla sta a sta lidí z celého Zálesí“ (Pamětní kniha farnosti Újezdec, 187). P. Skácel v zápise dále popisuje, že hned po kázání ohlásil, ať lidé zůstanou po bohoslužbách, že má připravenou přednášku o minulosti Maršova. A jak se zadosti-
učiněním dodává – „lidé poslechl“.

Centrální kříž újezdeckého hřbitova zhotovil Gregor v roce 1931. Na čtyřbokou základnu dosedá dvoudílný sokl, jehož horní díl je na čele opatřen nápisovou deskou s biblickým textem: VÍM, ŽE VYKUPITEL MŮJ ŽIV JEST, / A ŽE V POSLEDNÍ DEN ZE ZEMĚ VSTANU, / A V TĚLE SVÉM UZŘÍM BOHA SVÉHO, / SLOŽENA JEST NADĚJE TATO V NITRU MÉM. / JOB. XIX. 25.26. Na sokl navazuje mírně konický vysoký podstavec, který z pohledové strany zdobí basreliéf Matky Boží, přičemž charakteristická podoba – hlava krytá šatem, tvář otočena vlevo, pohled mírně vzhůru, ruce sepjaty v bolestném gestu – je zde doplněna protažením zřaseného šatu pod zmíněný motiv a na něj je vložen symbol trnové koruny s trojicí hřebů. Zadní podstavcová strana nese údaj o donátorech kříže: VĚNOVALI MANŽELÉ/ JAN A FRANTIŠKA/ UHERCOVI/ Z TĚŠOVA.//

R. 1931. Podstavec je završen vyloženou římsou. Ta vynáší nízký dřík, na který přímo dosedá vlastní kříž. Korpus je kamenný, stejně tak nápisová destička INRI. Bederní rouška je zde svázána u levého boku, její spodní lem zachází pod nohy Krista, chodidla však přesahuje jen velmi krátce. Pisatel újezdecké farní pamětní knihy uvádí, že na hřbitově původně stával kříž dřevěný z roku 1876, jehož autorem byl místní rolník Josef Šmíd.⁸ Tento dřevěný kříž byl již značně sešlý, a tak když „manželé Jan a Františka Uhercovi z Těšova projevíli úmysl postavit kamenný kříž, přemluvil je podepsaný, aby ho postavili na hřbitově místo dřevěného. Zhotovil ho kameník Gregor z Uh. Brodu. Za dodání a postavení kříže zapláceno bylo na hotovosti 6100 Kč. Za dovoz, za cement do základů, za písek a kámen, za pohoštění, za obrázky a jiné vydání zapláceno bylo 632 Kč. Jmenování manželé hradili celý obnos. Slavnost posvěcení konala se 1. listopadu 1931, odpoledne, při dušičkové pobožnosti. Kázal prof. R. Drábek z Uh. Brodu.“ (Pamětní kniha farnosti Újezdec, 196).

Jak je již zmíněno výše, Gregorova dílna kromě zhotovování děl nových pracovala též na obnově (restaurování) prací starších. K roku 1932 Gregor zajistil za 600 korun opravu „kříže a 2 soch nad zámekem“ v Uherském Brodě (zhotovitel Fr. Zajíc, 1903), „kříž u silnice pražské nade dvorem“ renovoval za 250 korun, „kříž u silnice bánovské“ (zhotovitel J. Záhořík, 1891) rovněž za 250 korun. Na obnovu barokní sochy svatého Gottharda v Uherském Brodě už bylo potřeba 1 000 korun, ovšem světci zde při obnově byla „dána nová hlava“?

Ve stejném roce Gregor zhotovil kříž pro obec **Doubravy**. Zde „ve východní části Doubrav zvané Chaloupky stával odedávna starý dřevěný kříž, jehož dřevo časem už tak ztrouchnivělo, že se bylo obávati každé chvíle jeho zhroutení. Avšak obětavostí místních občanů a značným darem obce (Kč 300) byl v brzkou sebrán obnos, že v létě tohoto roku byl na místě tohoto dřevěného kříže postaven kříž nový kamenný firmou František (sic!) Gregor v Uh. Brodě. Slavnostní posvěcení tohoto nového kříže vykonal p. František Šesták, kaplan z Velkého Ořechova dne 10. července 1932“ (MZA Brno, SOKA Zlín, fond Obecní úřad Doubravy, Pamětní kniha obce 1923–1952, inv. č. 1, karton 1). Čtyřboká základna kříže je dnes v rovině okolního terénu a vynáší dvoustupňový sokl, který je na druhém stupni z čela opatřen nápisem: POZORUJ LÁSKU JEŽÍŠE KRISTA NA KŘÍŽI:/ HLAVA NAKLONĚNA BY TĚ POLÍBILA/ RUCE ROZPJATY BY TĚ OBJALY/ SRDCE OTEVŘENO BY TĚ V SOBĚ SKRYLO./ SV. AUG. Vysoký podstavec je zdoben mělkou nikou s basreliéfem Matky Boží – hlava krytá šatem, tvář otočena vlevo, pohled mírně vzhůru, ruce sepjaty v bolestném gestu. Podstavec je zakončen jednoduchou štítovou římsou, ta vynáší nízký dřík s patkou vlastního kříže. Korpus kamenný, stejně tak nápisová destička I. N. R. I.

V roce 1932 se Vincenc Gregor spolu s Františkem Pazderkou podíleli na zbudování sokolského pomníku v Uherském Brodě. Zprávu o tom přinesly Zájmy Slovače: „Jednota ČSL obce legionářské v Uh. Brodě odevzdá dne 28. října t. r. zdejší tělocvičné jednotě Sokol na důkaz trvalého bratrství a pro paměť budoucím urnu s prstěmi ze světových bojů. Urna bude postavena před sokolovnou pod lipami, na sokolském pozemku. Pomník jest skupinou na pískovcových plotnách – po levé straně bude stát v živé velikosti socha prezidentova na podstavci, po pravé straně pak bude ve sloupkovém řešení za sklem umístěna urna, umělecká to práce dělníků ze sklárny v Květné. V urně budou uloženy prstě z těchto bojů: Zborova, Verdunu, Dos Alta,

Dobruďži, Slovenska (N. Zámky) a Bílé hory. Urnu daroval zdejší jednotě ČOL pan dr. Jiří Kauder, advokát. Návrh i práci kamenickou provedou br. Gregor a p. Pazderka, sochaři v místě, sochu vypracuje sochař p. Blažek z Jičína. Navrhovatelé uchýlili se poněkud od obvyklé formy pomníků. Vyřešili návrh skupinově, tak, že bude pěkným doplňkem k nově postavené sokolovně a bude to snad řešení jedinečné.“ (Zájmy Slovače 11, 21. 10. 1932, č. 43, 5).¹⁰

V druhé půli roku 1933 pracoval Gregor na díle, které mělo být umístěno v areálu dominikánského kláštera v **Uherském Brodě**. Jedná se o kříž, který nalézáme po pravé straně hlavního vstupu do klášterního kostela Nanebevzetí Panny Marie.¹¹ Tvaroslovně sestává kříž z jednoduché čtyřboké základny, která nese dvoustupňový sokl, jehož druhý stupeň má zdobně ujemuté rohy a na čelní straně je opatřen nápisovou deskou s textem: TAK BŮH MILOVAL SVĚT, ŽE/ SYNA SVÉHO JEDNOROZENÉHO DAL, ABY/ KAŽDÝ, KDO V NĚHO VĚŘÍ NEZAHYNUL,/ ALE MĚL ŽIVOT VĚČNÝ. JAN 3,16.// JUBILEJNÍ ROK SMRTI/ PÁNA NAŠEHO JEŽÍŠE KRISTA/ 1933. Na sokl navazuje vysoký podstavec zdobený z pohledové strany charakteristickým basreliéfem Matky Boží – hlava krytá šatem, tvář otočena vlevo, pohled mírně vzhůru, ruce sepjaty v bolestném gestu. Po bocích je podstavec zdoben volutami. Podstavec zakončuje robustní vyložená římsa, z ní vychází mohutný nízký dřík. Na něj navazuje patka vlastního kříže. Tělo Krista je zde mírněji prověšeno, chodidla jsou probita společně jedním hřebem a bederní rouška je ve srovnání s předchozími popisovanými ztvárněními Ukřižovaného mnohem skromněji pojednána – její spodní cíp končí u kolenou. Litery nápisové desky jsou špatně čitelné, snad se původně jednalo o podobu J. N. K. Ž. Ze skromného zápisu v pamětní knize Uherského Brodu víme, že kříž Gregor zhotovil z hoříckého pískovce za 6 000 Kč. K posvěcení došlo v neděli 24. září 1933, přičemž ho vykonal děkan P. Jaroslav Hlobil (MZA Brno, SOkA UH, archiv města Uherský Brod, Kronika města I (dále jen „Kronika města Uherský Brod I“), 268).

Rokem 1934 je datován kříž v **Nezdenicích** před budovou obecního úřadu. Ačkoliv na něm nenajdeme signaturu, na základě tvarosloví ho můžeme jednoznačně připisat Gregorově dílně. Kříž je posazen na čtyřboké základně, z ní vychází dvoustupňový sokl, přičemž horní vyšší stupeň je na čele doplněn nápisem v rytém rámu: POJĎTE KE MĚ, KTERÍ/ V SVĚTĚ V SLZÍCH TĚŽCE/ PRACUJETE, POJĎTE JÁ/ VÁS OBČERSTVÍM. Na sokl navazuje vysoký podstavec, ten je z pohledové strany opatřen basreliéfem Matky Boží – hlava krytá šatem, tvář otočena vlevo, pohled mírně vzhůru, ruce sepjaty v bolestném gestu. Na zadní straně podstavce nacházíme vysekáno: VĚNOVALA RODINA/ KOVAŘÍKOVA/ 1934. Podstavec je zakončen vyloženou štítovou římsou, na ni dosedá členěný nízký dřík, který přímo vynáší vlastní kříž. Korpus zde výrazně svěšen, bederní rouška je vysekána jako bohatě zřasené plátno se spodním cípem přesahujícím samostatně přibitá chodidla. Nápisová destička nese litery J. N. K. Ž.

Děkan Hlobil v Uherském Brodě vynakládal nemalé úsilí o to, aby sakrální památky pod jeho správou byly řádně udržovány. Proto byla v roce 1934 Vincencem Gregorem a jeho spolupracovníkem Václavem Pazderkou obnovena další množina těchto objektů. Jednalo se o kříž u uherskobrodského farního kostela (zhotovitel Cingroš, 1896), kříž Kateřiny Mandové v Havřicích (zhotovitel Fr. Zajíč, 1904), kříž u městských koupelek v Uh. Brodě (zhotovitel J. Záhořík, 1892) a v ulici Provazní tamtéž (zhotovitel

J. Záhořka vdova, 1902). Všechny práce měly vyjít na 1 000 Kč a uhrazeny byly z financí města (Pamětní kniha farnosti Uh. Brodské 1898–1961, 229).

Rokem 1934 je také datován pomník obětem 1. světové války v **Pašovicích**. Jeho výstavbu prosadil Josef Kučera z čp. 48 (MRÁZEK 2008), objednáán byl u Vincence Gregora, který ho zhotovil a k jeho slavnostnímu svěcení došlo 16. září 1934 (ZA Opa-va – Olomouc, ACO, farnost Velký Ořechov, G6, karton 4935).¹² Pomník je tvořen členěnou soklovou částí, která je z čelní strany zdobena reliéfem padlého vojína, nad nímž se mírně sklání anděl ukazující k domovu – v zadním poli výjevu vlevo nacházíme siluetu staveb (Hradčany?), napravo pak zapadající slunce. Na dalším soklovém stupni se nachází nápis OBĚTEM SVĚTOVÉ/ VÁLKY VĚNUJÍ/ OBČANÉ Z PAŠOVIC. Uprostřed nápisu je vložen státní znak (český lev v erbovním poli). Boční soklové části jsou opatřeny letopočty 1914 a 1918. Levá část pak vynáší sochu chlapce s gestem modlitby, za ním stojí nízký kříž, vpravo se nachází socha děvčátka se smutným pohledem upřeným k zemi, pravou ruku má přitisknutou ke hrudi, levou ruku svírající věnec volně podél těla. I za děvčátkem ční malý kříž. Tělo pomníku vycházející ze soklu je vysoké, z pohledové strany je opatřeno jmény padlých vojáků, letopočty jejich narození a smrti, také jejich podobenkami. Završeno je hlavicí s reliéfem Kristovy hlavy a vrcholovým kovovým křížem. Památník stával původně za obcí u kříže směrem na Velký Ořechov, avšak při rekonstrukci silnice v 70. letech 20. století byl přesunut ke hřbitovu.

A na hřbitově u kaple sv. Jana Sarkandera v **Pašovicích** stojí kříž z roku 1936. Je v tamějším prostředí relativně skromného pietního místa výrazným, přesto však vkusným a důstojným prvkem. Tvořen je jednoduchou základnou, která nese netradičně pojednaný vysoký podstavec. Ten má podobu bloku skládaného kamene, k němuž z čelní strany přiléhá kamenné klekátko s otevřenou knihou, na jejichž listech čteme *Věřím v Boha*. Na levé straně podstavce je v horní třetině plochy na jednom ze stylizovaných kamenů umístěna signatura GREGOR UH. BROD. Z podstavce přímo vychází nízký dřík, jehož čelní strana je opatřena biblickým citátem JÁ JSEM VZKŘÍŠENÍ I ŽIVOT/ KDO VĚŘÍ VE MNE BYŤ TAKÉ/ UMŘEL ŽIV BUDE NA VĚKY. Na zadní straně dříku jsou uvedeny údaje o donátorce: KU CTI A CHVÁLE BOŽÍ./ VĚNOVALA/ ALOISIE BURÁŇOVÁ/ 1936. Boky dříku doplňuje vždy dvojice kostí zapuštěných do podstavce. Samotný kříž je vysoký, přičemž korpus Ukřižovaného je kvalitní sochařskou prací, která plně odpovídá již výše popsanému Gregorovu rukopisu. Tělo silně prověšeno, hlava kleslá k pravému rameni, pozoruhodná je pak výrazná bederní rouška: je svázána na Kristově levém boku a její spodní lem, který výrazně přesahuje délku těla, je podvlečen pod společně přibitá chodidla, kde je dále spuštěn.¹³ Na nápisové destičce čteme litery I. N. R. I. Vrchol kříže je opatřen kamennými deskami, které tvoří stříšku na jeho ramenou.

Kříž s Gregorovým tvaroslovím a se stejným vročením najdeme také nad **Maršovem**. Stojí mezi mohutnými lípami na samé hranici katastru obce ve směru k Polichnu. Je tvořen jednoduchou čtyřbokou základnou, která nese dvoudílný sokl. Na jeho horním dílu je v jednoduchém rámování vysekán text: POJĎTE KE MNĚ KTERŮ/ V SVĚTĚ V SLÍZICH/ TĚŽCE PRACUJETE/ POJĎTE JÁ VÁS OBČERSTVÍM. Na sokl navazuje vysoký podstavec, jehož čelní stranu doplňuje nika s basreliéfem Matky Boží – hlava krytá šatem, tvář otočena vlevo, pohled mírně vzhůru, ruce sepnuty v bolestném gestu. Na

zadní straně podstavce je již špatně čitelný nápis: POSTAVEN NA PAMÁTKU/ STRACENÉHO SYNA/ ALOISE KADLČKA.¹⁴ Podstavec završuje vyložená štítová římsa, ta vynáší nízký dřík. Na něj dosedá litinový vrcholový kříž s bohatě zdobenou patkou, kartuší s nápisem Dokonáno jest a zdobeným zakončením břevna. Korpus, figurální motivy u zdobení kříže, litery INRI, kalich s hostií a křížkem a část rostlinných výjevů nesou zbytky zlacení. Kříž byl svěcen v neděli 14. června 1936, přičemž o znovuvztyčení kříže se měl zasadit František Kadlčík z Maršova. Farní pamětní kniha újezdecké farnosti popisuje, že „o 1 hod. odpoledne vyšli jsme průvodem s hudbou – bylo na 200 účastníků s Újezdce a Těšova – na Maršov; nebe bylo jasné, ale přílišné vedro a dusno věštilo blížící se bouři; a vskutku – když jsme byli už v Maršově a maršovské družice nám přicházely vstříc, začalo hřmět a spustil se liják. Průvod hledal úkryt pod košatými lipami, v jejich středu stojí nový kříž. Obřad svěcení byl prováděn lijákem a promluva u kříže přerušena úderem hromu v blízkosti kříže. Brzo po svěcení se nebe vyjasnilo, mile hřálo, takže mládež maršovská a četní hosté z Újezdce a Těšova přišli na svůj účet i při dozvucích slavnosti – při hudbě a tanci.“ (Pamětní kniha farnosti Újezdec, 221).

V roce 1936 získal Gregor pozoruhodnou zakázku od uherskobrodského děkana Hlobila. Ten jej totiž požádal, aby obnovil sochu „sv. Damasa stojící na Králově uprostřed pole“. Socha měla být sešlá, „větrem a deštěm ošlehána tak, že hlava sochy téměř zmizela“. Děkan Hlobil u Gregora objednal nejen celkovou obnovu sochy včetně modelace a osazení nové hlavy, ale nechal sochu také přemístit „na roh blízkého lesíku“. Záchrana sochy vyšla na 2 715 Kč, přičemž ji financovala uherskobrodská radnice (Pamětní kniha farnosti Uh. Brodské 1898–1961, 238).¹⁵

O rok později zhotovila Gregorova dílna kříž do **Havřic**. Stojí po pravé straně silnice k Vlčnovu, nedaleko železničního přejezdu. Podoba této památky opakuje Gregorovo zaužívané tvarosloví. Na čtyřbokou základnu dosedá dvoudílný sokl, který vynáší vysoký podstavec na čele opatřený basrelíefem Matky Boží – hlava krytá šatem, tvář otočena vlevo, pohled mírně vzhůru, ruce sepnuty v bolestném gestu. Na zadní podstavcové straně je vysekáno vřetení 1937. Podstavec je zakončen vyloženou štítovou římsou, na ni dosedá členěný nízký dřík, který přímo vynáší vlastní kříž. Podoba Kristova zmučeného těla zde odpovídá ztvárnění z kříže v Pašovicích, pouze v upraveném měřítku. Mění se však nápisová destička. Sochař či donátor se zde rozhodl pro variantu HIC EST REX/ JUDAEORUM. Pisatel uherskobrodské farní pamětní knihy zaznamenal, že kříž byl postaven „na místě starého, již sešlého kamenného kříže na louce Anny Uherkové“ a jeho pořízení stálo 1 800 Kč. Můstek přes příkop a úpravy okolí pak stály 235 Kč. Veškeré náklady byly uhrazeny se sbírky, která byla nakonec tak úspěšná, že na fond k udržování kříže mohlo být uloženo celých 600 Kč. Není bez zajímavosti, že tehdejší nejbližší soused kříže, Jan Sedláček z čp. 29, sám daroval na zhotovení kříže 1 000 Kč, „nechtěje však býti prozrazen“. Světitelem kříže byl děkan Hlobil a kázání vedl P. Jan Dubský (Pamětní kniha farnosti Uh. Brodské 1898–1961, 244). O slavnostním svěcení se zmínil i dobový tisk a v krátké zprávě se tak můžeme dočíst, že P. Dubský ve svém kázání vzpomenu „zneuctění kříže po převratě zfanatizovanými živly nevěreckými“. Také je ve zprávě potvrzeno to, co uvádí i farní pamětní kniha, tedy že „dosavadní starý kříž ze 17. století byl dodán do musea v Uh. Brodě“ (Slovácké noviny 54, 12. 11. 1937, č. 45, 4).

V **Těšově** u hlavní silnice stojí Gregorův kříž datovaný rokem 1937. Tvoří ho jednoduchá čtyřboká základna, která nese dvoudílný sokl, z něhož vychází vysoký podstavec. Ten je na čelní straně zdoben basrelíefem Matky Boží – hlava krytá šatem, tvář otočena vlevo, pohled mírně vzhůru, ruce sepjaty v bolestném gestu. Na zadní straně podstavce se nachází nápis KE CTI A CHVÁLE BOŽÍ/ VĚNOVAL/ FRANTIŠEK ZAJÍC/ Z TĚŠOVA Č. 57./ 1937. Podstavec je završen vyloženou štítovou římsou, na ni dosedá členěný nízký dřík, který přímo vynáší vlastní kříž. Kristovo tělo je výrazně svěšeno, hlava nakloněna k pravému rameni, bederní rouška svázána u levého boku, její dlouhý spodní cíp pak prochází za nohy Ukřižovaného a značně přesahuje přibitá chodidla. Litery na kamenné nápisové destičce jsou nečitelné. Kříž je chráněn kovovou ohrádkou. Farní újezdecká pamětní kniha ke kříži uvádí, že byl svěcen 4. července 1937, a to „za velké účasti farníků a asistence p. rady Dvořáčka a P. Josefa Veselého“ (Pamětní kniha farnosti Újezdec, 226). Náklady, které hradil donátor kříže, měly dosáhnout celkové výše 3 000 Kč.

Jen o necelý kilometr dál, v lokalitě Močidla v **Uherském Brodě** pod židovským hřbitovem najdeme další Gregorův kříž. Kříž tvaroslovně odpovídá jeho rukopisu, tvořen je členěným soklem, který vynáší vysoký podstavec završený štítovou římsou. Na podstavci chybí reliéf Matky Boží, místo toho je na čelní podstavcové ploše nápis CHCE-LI KDO ZA MNOU PŘIJÍTI/ ZAPŘI SEBE SÁM, VEZMI KŘÍŽ SVŮJ/ A NÁSLEDUJ MNE./ MAT. 16.24. Na římsu dosedá členěný nízký dřík, který přímo vynáší vlastní kříž. Kristovo tělo je pojednáno stejně jako u kříže v Těšově. Litery na kamenné nápisové destičce jsou v podobě I. N. R. I. V uherskobrodské farní pamětní knize se dočítáme, že při obnově silnice z Uherského Brodu do Luhačovic se původní kamenný kříž ocitl hluboko pod úrovní povrchu cesty, proto bylo rozhodnuto nákladem okresního úřadu postavit kříž nový, přičemž objednávka byla učiněna u Gregora. Ten kříž zhotovil za 1 800 Kč a k jeho svěcení děkanem Hlobilem došlo 23. května 1938 (Pamětní kniha farnosti Uh. Brodské 1898–1961, 246).¹⁶ Při pohledu na kříž je mírně zarážející jednoduchá podoba soklu a podstavce. To má však zřejmě vysvětlení v událostech z roku 1945. Kříž na Močidlech byl totiž „*automobilovou nehodou, při které přišli o život 2 němečtí vojáci, úplně vyvrácen a rozbit. Dal jej však brzy potom na svůj náklad postavit obchodník Kučík. Stálo to 7 500 Kč. Kříž posvětil P. Josef Šimoník, kaplan, při průvodu křížových dnů v roce 1946.*“ (Pamětní kniha farnosti Uh. Brodské 1898–1961, 286).

Další dílo, které tvaroslovně odpovídá Gregorově dílně, nacházíme na katastru obce **Haluzice** v trati Na Rovňovské. Jedná se o kamenný kříž, který je druhotně posazen na vyvýšenou čtyřbokou základnu. Kříž sestává z dvoudílného soklu, vysokého podstavce s charakteristickým reliéfem Matky Boží a s vloženou nápisovou deskou s vročením L. P./ 1941 na zadním poli,¹⁷ podstavec je završen vyloženou štítovou římsou, na ni dosedá členěný nízký dřík, který přímo vynáší vlastní kříž. Korpus je zde kovový, zlacený, nápisová destička chybí, litery I. N. R. I. jsou vytesány přímo do vertikálního břevna. Kříž byl zbudován na místě sešlého kříže dřevěného a posvěcen 2. září roku 1941 (MATÝSEK 1965). Poslední obnovou prošel kříž roku 2010.

Rokem 1941 je datována i socha Panny Marie v **Biskupicích**. Na dvou základnových stupních stojí členěný čtyřboký sokl, na jehož čelní straně nalézáme v pravém horním rohu signaturu V. GREGOR UH. BROD. Ze soklu vychází vysoký podstavec, na jehož čelní straně je vysekán a pozlacen nápis: O MARIA ŽEHNEJ,/ OPATRUJ

A CHRAŇ/ TUTO OBEC! Zadní strana podstavce pak nese text: ČINNOSTÍ SVAZU KATOL. ŽEN A DÍVEK/ V BISKUPICÍCH, POSTAVENA TATO SOCHA/ L. 1941 P. Podstavec zakončuje obloučkový vlys, na nějž pohledově navazuje štítová římsa. Na ni doseďa nízký čtyřboký dřík nesoucí tvarované podnoží s vegetabilními zdobnými prvky. Na podnoží socha Bohorodičky v podživoťní velikosti. Panna Maria je zpodobněna v dlouhém bohatě zřaseném šatu, obě ruce sepnuté v pokorném gestu modlitby a lásky. Z pravé paže visí růženec. Vlasy kryje dlouhý závoj. Socha byla zakoupena v roce 1941, avšak k postavení došlo až r. 1947 a slavnostní svěcení proběhlo 7. září 1947. Kázal při něm biskupický rodák P. František Gavlas (Farní úřad Luhačovice, archiv, paměťní kniha *LUHAČOVSKÁ FARNOST 1785–1955*, autor P. Josef Nátr – spolupracovník luhačovického muzea).

V **Křekově** v trati „Za Humny“ stojí kříž, u něhož lze rovněž rozpoznat Gregorovo autorství. Třístupňová základna kříže přístupná kamennými schody nese soklový stupeň z čelní strany opatřený nápisem: SVATÝ KŘÍŽI POD TVÝM STÍNEM/ SLADCE SOBĚ ODPOČINEM. Vysoký podstavec je na pohledové ploše opatřen mělkou nikou s reliéfem Matky Boží a ukončen je vyloženou štítovou římsou. Ta nese členitý nízký dřík, na kterém spočívá vlastní kříž s mohutným litinovým korpusem. Nápisová tabulka chybí, litery I. N. R. I. jsou vysekány přímo do vertikálního břevna. Kříž byl zbudován na místě sešlého kříže dřevěného a posvěcen 16. června 1942. To provedl vlachovický kooperátor Jaroslav Kašpar. Kříž sloužil jako zastavení při „odprovázce“, kdy se u něj zeměřelý „loučil“ s domovskou obcí (MATÝSEK 1965). Kříž byl nákladem obce restaurován v roce 2021.

Další dílo s obdobným výtvarným pojednáním, které můžeme přiřadit k výčtu Gregorových prací, najdeme na návsi v **Záhorovicích**. Kříž tvaroslovně odpovídá výše popsaným. Sokl je opatřen textem PLAČÍCÍ POJĎTE K SPASITELI/ ON SDÍLÍ VAŠE SLZY, TRPÍCÍ POJĎTE K JEŽÍŠOVI/ ON ZHOJÍ RÁNY BRZY./ POCESTNÍ POJĎTE/ PÁN ODPOČINKU KYNE,/ HŘÍŠNÍCI POJĎTE, ON NA/ SRDCE VÁS VINE./ L.P. 1943. Reliéf Matky Boží je zde netradičně otočen vpravo, korpus je kamenný, litery I. N. R. I. sekány přímo do břevna.

Zvláštní situaci nacházíme v kopcích na katastru obce **Lopeník**. Zde stojí dokonce čtyři kříže, které odpovídají Gregorovu rukopisu a všechny tyto kříže byly vztyčeny v roce 1943. Jeden najdeme přímo u chaty Lopeník: na základně členěný sokl, na jeho čelní straně nápis POZORUJ LÁSKU JEŽÍŠE KRISTA NA KŘÍŽI/ HLAVA NAKLONĚNA BY TĚ POLIBÍLA/ RUCE ROZEPJATÉ BY TĚ OBJALY/ SRDCE OTEVŘENO BY TĚ SKRYLO. Na sokl navazuje podstavec s reliéfem Matky Boží, zde natočen vlevo a umístěn v mělké nise. Na zadní straně podstavce je vysekáno prosté sdělení, že kříž ZBUDOVALI OBČANÉ/ 1943. Podstavec je završen vyloženou štítovou římsou, na ni doseďa členěný dřík vynášející vlastní kříž. Korpus je kamenný, stejně tak nápisová destička I. N. R. I. Další kříž s obdobným tvaroslovím, avšak odlišnými proporcemi stojí v trati Mechnáč. Na výrazné soklové části nacházíme nápis Ó VY VŠICHNI, KTERÍ KOLEM JDETE/ POZORUJTE A VIZTE,/ JEST-LI BOLEST JAKO BOLEST MÁ. Na podstavci z pohledové strany opět reliéf Matky Boží, tentokrát však je nika pouze jemně naznačena. Na zadním podstavcovém poli taktéž vysekáno prosté ZBUDOVALI OBČANÉ/ 1943. Podstavec završen vyloženou štítovou římsou, ta nese jednoduchou patku vlastního kříže. Ten je nízký, korpus kamenný, subtilní, ale výtvarně pojednán shodně s předešlými Gre-

gorovými pracemi. Nápisová destička I. N. R. I. rovněž kamenná. Třetí kříž stojí v trati Dlouhé. Tady je sokl kříže čtyřstupňový a na mohutném posledním stupni nacházíme verše POUTNÍČE ZDE MÁLO STŮJ/ RÁNY MOJE ROZVAŽUJ,/ RÁNY MOJE KYNOU/ LÉTA TVOJE HYNOUT/ PŘIJDE SMRT, SOUD NASTANE/ KAM SE TVOJE DUŠE DOSTANE. Na podstavci je reliéf Matky Boží v naznačené nice, na zadní ploše opět text ZBUDOVALI OBČANÉ/ 1943. Podstavec završen vyloženou štítovou římsou, z ní vychází nízký dřík nesoucí v tomto případě litinový vrcholový kříž s kartuší. Čtvrtý kříž stojí na pozemku parc. č. 1105 v k. ú. Lopeník. Tvořen je mohutným členěným soklem, na jehož horní části z čela nacházíme text V TOM SE UKÁZALA LÁSKA BOŽÍ/ K NÁM, ŽE SYNA SVÉHO JEDNOROZENÉHO/ POSLAL BŮH NA SVĚT,/ ABYCHOM ŽIVI BYLI SKRZE NĚHO. Na sokl navazuje podstavec s reliéfem Matky Boží, natočen vlevo a umístěn v mělké pravoúhlé nice. Na zadní straně podstavce je vysekána informace o donátořech: ZBUDOVALI MANŽELÉ/ JOSEF a KATEŘINA/ MACHALOVÍ/ 1943. Podstavec je završen vyloženou štítovou římsou, na ni dosedá členěný dřík vynášející vlastní kříž. Korpus kamenný, stejně tak nápisová destička I. N. R. I. Uvedené kříže byly pořízeny a vztyčeny v roce 1943, jak o tom krom vnošení na nich samých svědčí i doklady o narovnání majetkoprávních vztahů k pozemkům, na nichž stojí a zajištění přístupu k nim (MZA Brno, SOkA UH, fond Farní úřad Březová, Kříže 1867–1943, ref. číslo 1/3//3, ukl. č. 16/12). K jejich posvěcení však došlo až v neděli 22. září 1946. Světil je děkan Hlobil, kazatelem byl prof. Boh. Hrubý z Uherského Brodu (Farní úřad Březová, archiv, Pamětní kniha farnosti od roku 1894 doposud).

Z let těsně po 2. světové válce v krajině mnoho děl z Gregorova závodu nerozpoznáváme. Doba už zcela nepříála vztyčování nových objektů drobné sakrální architektury do městských ani vesnických sídel, Gregor se tak více zaměřoval na výrobu, prodej a osazení náhrobků. K jeho realizacím však patří i zhotovení pamětních desek P. Františka Vlka TJ a partyzána Zdeňka Šuránského, které nechal pořídit v roce 1946 farní úřad v Prakšicích (Farní úřad Prakšice, archiv, Pamětní kniha farnosti Prakšické od roku 1906, 193).

Sledujeme-li osud Gregorovy kamenosochařské dílny, nelze nezmínit, že Gregor k roku 1921 zahájil provoz svého závodu jako nástupce Petříkovy (dříve Zajícovy) dílny, která spolu se skladem nabízených náhrobků a jiných kamenosochařských děl sídlila na pozemku v těsné blízkosti tzv. Dolního kostela. Provoz dílny zde však nebyl jednoduchý, neboť poté, co kostel k užívání získala Církev československá, sílily hlasy volající po přemístění Gregorova závodu. Jak se dozvídáme z kroniky města Uherský Brod, v roce 1923 Gregor požádal město o prodloužení nájmu na dalších šest let. Jelikož provoz na místě zůstal, jeho žádosti bylo vyhověno. V roce 1928 se však otázka případného přemístění znovu otevřela. Tentokrát je v zápise pamětní knihy uvedeno, že „*církev československá a veřejnost v novinách žádala městskou radu, aby přeložila kamenickou dílnu a skladiště náhrobků u starého kostela, nyní Mistra Jana Husa. (...) Na žádost mistra Vincence Gregora prodloužila jemu obec nájem na dalších šest let, z důvodu, že přestěhování by bylo nákladné, desky a trámy dřevěného skladiště jsou zpráchnivělé.*“ (Kronika města Uherský Brod I, 193). V Zájmech Slovače se uvedený apel na městskou radu v březnu roku 1928 skutečně objevil, ovšem ve zprávě je pojat jako předmět politického boje (Zájmy Slovače 23, 09. 03. 1928, č. 11, 5). V článku stejného periodika z podzimu 1928 jsou pak uvedeny někte-

ré záležitosti, které projednávalo uherskobrodské městské zastupitelstvo na schůzi 10. listopadu. Jedním z bodů bylo schválení odprodání, respektive pronajetí potřebné části obecního pozemku (naproti stolaři Žabskému) Vincenci Gregorovi k přenesení sochařské dílny od československého kostela (Zájmy Slovače 23, 23. 11. 1928, č. 48, 7). K přemístění však nedošlo, protože roku 1938 církev československá žádala znovu, aby byla Gregorova dílna od jejího kostela přemístěna, jelikož „*dílna sama velkou ostudou pro starý kostelík, který stojí zde na velmi krásném místě. Trapná tato záležitost byla v městské radě i zastupitelstvu několikrát probírána. Mistr Gregor prosil a dosáhl toho u svých lidí (lidovec), že se mu místo dále ponechalo, až najde pro svůj závod vhodnější např. u hřbitova. Později mu slíbeno místo u nově přeložené silnice z Vlčnova k mostu u Riesenfelda vedoucí, což se dosud nestalo*“ (Kronika města Uherský Brod I, 337–338). Už o rok později však bylo definitivně rozhodnuto, že Gregorova dílna musí být přestěhována. Byla mu dána tříměsíční výpověď končící 30. června 1939 a nově mu bylo na 20 let pronajato místo o výměře 782 m² u hřbitova v sousedství dílny sochaře Jaroslava Lužného. Bylo mu rovněž povoleno vystavovat pomníky po levé straně vstupu na hřbitov (Kronika města Uherský Brod I, 339).

Na novém místě tedy Gregorova dílna přečkala dobu nacistické okupace a zde Gregor plánoval své profesní kroky v letech znovunabyté svobody. Ovšem jeho podnikání, tak jako u dalších živnostníků, nabralo netušených změn. Kamenosochařský závod Vincence Gregora se vlivem celospolečenských změn stal součástí Sdruženého komunálního podniku města Uherského Brodu a Gregor byl ustanoven vedoucím kamenické provozovny č. 65 v Uherském Brodě. Zdraví kamenického mistra Vincence Gregora se počátkem 50. let 20. století začalo prudce zhoršovat, a tak ke dni 10. listopadu 1952 „*v důsledku provedení operace předává vedení provozovny a veškeré zodpovědnosti s vedením spojené na svého syna Gregora Karla*“.¹⁸ Předání nebylo provedeno inventurně, neboť bylo realizováno mezi rodinnými příslušníky. Karel Gregor se zavázal, že po dobu nemoci svého otce bude jemu svěřenou provozovnu vést s péčí řádného hospodáře, a vzal na vědomí, že případné nesrovnalosti, které by jím byly zaviněny, půjdou k tíži otce.

Gregorův závod neměl v meziválečné době starosti jen s udržením zakázek či se zachováním dílny na původním místě. Jedna dochovaná zpráva nám přibližuje, s jakými obtížemi se Gregor potkal jako zaměstnavatel. Roku 1933 ve svém podniku nabídl práci jistému malířskému pomocníku Arnoštu Chybovi z Velké Bystřice u Olomouce. Ten se svému zaměstnavateli odvděčil tak, že ho připravil o nové kolo a mimo to mu odcizil aktovku, sto kusů vzorků na pomníky a razítka. Na Františce Gregorové vylákal objednáci knihu a svému spoludělníku K. Šrámkovi odcizil různé šatstvo. S pomocí objednáci knihy a razítek Chyba uzavíral neoprávněně objednávky na pomníky a vybíral zálohy na zakázky. V Koryčanech se mu povedl podvod většího rázu, poté se přesunul na severní Moravu (Moravský deník 28, 18. 07. 1933, č. 165, 3). Nad nekalou činností Arnošta Chyby spadla klec 18. listopadu 1933, kdy byl zadržen na Masarykově náměstí v Brně (Moravský deník 28, 19. 11. 1933, č. 271, 2).

Kamenosochařský mistr Vincenc Gregor zemřel „*po dlouhém a těžkém utrpení*“ ve čtvrtek 1. října 1953, pohřben byl o dva dny později na uherskobrodském hřbitově.¹⁹

Že mělo jméno Gregor v rámci regionální kamenosochařské profese svoji nespornou roli, dokládá situace, k níž došlo krátce po smrti zakladatele dílny. V průběhu

roku 1952 došlo při bouřce k poškození barokního kamenného kříže v Těšově. V rámci obnovy „bez vědomí faráře“ (Farní úřad Uherský Brod – Újezdec, archiv, Pamětní kniha farnosti Újezdec 1884–1962, bez uvedení strany) došlo k instalaci litinového kříže na stávající torzo kamenného podstavce. Tato podoba kříže však vyvolala ne-libost jak u místní duchovní správy, tak i památkového úřadu. Ten doporučil, aby památkově chráněný objekt byl uveden řádnou odbornou úpravou do původního stavu. Úřadem pověřený odborný pracovník v roce 1954 vyžadoval, aby rozpočet pro opravu kříže byl vyhotoven právě v kamenosochařské dílně rodiny Gregorů. V Gregorově dílně (respektive dílně Sdruženého komunálního podniku města Uherského Brodu pod vedením Karla Gregora) tak došlo k vysekání nového korpusu, ke zhotovení chybějících dílů, úpravě římsy, provedení nápisu, odstranění olejových nátěrů, upevnění kamene a osazení na místě. Pracovník památkové péče, který podle svých vlastních slov denně docházel do kamenosochařské dílny, byl s postupující prací zcela spokojen. Sochař je podle jeho soudu dobrý a „dobře vystihl barokovou podobu Krista z původního kříže“ (MZA Brno, SOkA UH, Fond Farní úřad Újezdec, oprava barokového kříže v Těšově 1953–1954, inv. č. 79, kart. 12). Tím chváleným sochařem už byl Karel Gregor, a jak dodává újezdecká farní pamětní kniha, pracoval za „účinné pomoci sochaře Brázdila z Kroměříže“.

Závěrem lze uvést, že odkaz dílny Vincence Gregora je v regionu jednoznačně čitelný, jeho práce kamenosochařské i kamenické jsou spolehlivě rozpoznatelné, a to díky poměrně konzistentnímu tvarosloví, které zejména v podobě nízkého reliéfu Matky Boží odkazuje na autorova předchůdce Františka Zajíce.²⁰ Gregorův rukopis lze u děl drobné sakrální architektury označit za konzervativní, zásadně neměnil koncepci svých prací ani dekorativní prvky. Právě tato zjevná střídmost jednoznačně odlišuje Gregora od jeho konkurentů. V rámci kamenické práce je Gregor po celou dobu své profesní kariéry předním dodavatelem hřbitovní architektury na Uherskobrodsku, jeho práce jsou zde stále ještě hojně dochovány. S ohledem na vše uvedené je z pohledu památkové péče nezbytné, aby při restaurování kamenosochařských děl z předmětné produkce byl v plné šíři respektován tvaroslovný autorský rejstřík, neboť je dostupný a bez větších problémů přiřaditelný. Autoři restaurátorských záměrů by neměli rezignovat na terénní průzkum a v případě potřeby domodelace degradovaných částí památky by měli nejen u Gregorových prací (ale zde obzvláště) sáhnout po analogiích z podobných objektů, nikoliv k svévolné interpretaci díla.

Studie vznikla v rámci projektu IGA_CMTF_2023_006 „Katolická církev a její působení v českých zemích v 19. a 20. století“.

Obr. 1: Kamenosochař Vincenc Gregor, archiv rodiny Gregorovy.

Obr. 2: Pietá v Dobrkovicích, 2018, foto A. Naňák.

Obr. 3: Kříž v Biskupicích, 2004, foto A. Naňák.

Obr. 4: Kříž v Březové z roku 1924, 2016, foto A. Naňák.

Obr. 5: Kříž v Březové na hřbitově, 2016, foto A. Naňák. |

Obr. 6: Kříž v Újezdci, 2018, foto A. Naňák. |

Obr. 7: Kříž z roku 1930 v Maršově, 2018, foto A. Naňák. |

Obr. 8: Kříž na hřbitově v Újezdci, 2018, foto A. Naňák. |

Obr. 9: Kříž v Doubravách, 2014, foto A. Naňák. |

Obr. 10: Kříž u dominikánského kláštera v Uherském Brodě, 2018, foto A. Naňák. |

Obr. 11: Kříž v Nezdenicích, 2018, foto A. Naňák. |

Obr. 12: Kříž na hřbitově v Pašovicích, 2017, foto A. Naňák. |

Obr. 13: Kříž v Havříčích, 2018, foto A. Naňák. |

Obr. 14: Kříž v Těšově, 2018, foto A. Naňák. |

Obr. 15: Kříž na Močidlech v Uh. Brodě, 2018, foto A. Naňák. |

Obr. 16: Kříž v Haluzicích, 2009, foto A. Naňák. |

Obr. 17: Socha Panny Marie v Biskupicích, 2004, foto A. Naňák.

Obr. 18: Kříž v Křekově, 2023, foto A. Naňák.

Obr. 19: Kříž u kaple v Záhorovicích, 2018, foto A. Naňák.

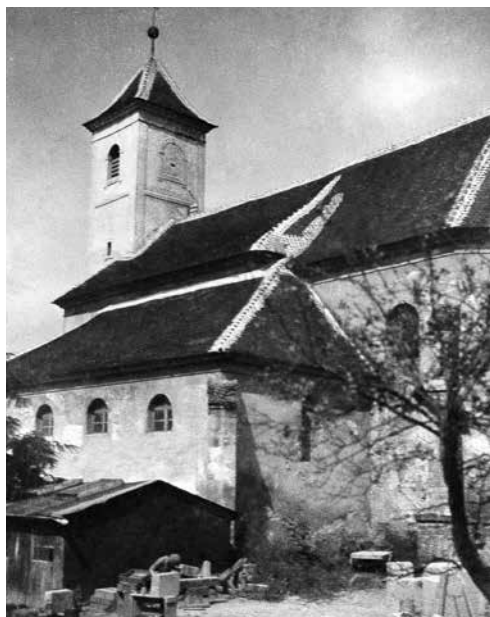
Obr. 20: Kříž u chaty Lopeník, 2018, foto J. Janál.

Obr. 21: Kříž na Mechnáči v Lopeníku, 2018, foto J. Janál.

Obr. 22: Kříž Machalův v Lopeníku, 2018, foto J. Janál.

Obr. 23: Dílna Vincence Gregora u Dolního kostela, 1926, foto M. Kolouch, fotoarchiv Muzea Jana Amose Komenského v Uherském Brodě.

Obr. 24: Dílna Vincence Gregora u hřbitova v Uherském Brodě, 1962, foto Jaroslav Žalud, fotoarchiv Muzea Jana Amose Komenského v Uherském Brodě.

Poznámky:

- ¹ Tato práce navazuje na předchozí autorovy texty s tematikou kamenických a kamenosochařských dílen na Uherskobrodsku a Zlínsku. Viz například: NAŇÁK 2011; NAŇÁK 2013; NAŇÁK 2017; NAŇÁK 2018; NAŇÁK 2019; NAŇÁK 2021; NAŇÁK 2022.
- ² Dodejme, že Josef Gregor na severní Moravě zůstal. Stejně jako Vincenc se stal legionářem a jako domovská obec je v dokumentaci uváděna Litovel, kde je psán jako kameník. Podání přihlášky do legií je datováno v únoru 1917, místo podání přihlášky Kiněšma Kostrom, datum zařazení do legií 23. srpna 1917, jednotka v době zařazení: 5. stř. pl. (Čs. legie v Rusku), hodnost v době zařazení: vojín, konec v legiích: 25. září 1920 (více v Databázi Československé obce legionářské, dostupné online na [HYPERLINK „http://legie100.com/krev-legionare/32507“](http://legie100.com/krev-legionare/32507) <http://legie100.com/krev-legionare/32507>, citováno 24. července 2023). Dle přípisu u matričního zápisu narození vystoupil v Litovli 19. srpna 1920 z římskokatolické církve a přestoupil k církvi československé.
- ³ O životě svého otce mi laskavě povyprávěla Jana Nováková, roz. Gregorová (nar. 1938), a to 7. září 2023. Záznam je uchován jako audionahrávka u autora článku.
- ⁴ V přihlášce trvalého pobytu občana má Václav Pazderka uvedeno místo narození Adamov v okrese Čáslav. V Uherském Brodě se zdržoval od roku 1920 a vykonával zde kamenosochařské povolání, byl činný jako Gregorův spolupracovník. Roku 1936 se ocitl bez zaměstnání a stal se na čas uherskobrodským hrobníkem (viz Pamětní kniha farnosti Uh. Brodské 1898–1961, 240). Pazderka zemřel v Uherském Brodě 4. srpna 1972.
- ⁵ Socha z roku 1711 je chráněna jako kulturní památka s rejstříkovým číslem Ústředního seznamu kulturních památek ČR (dále „ÚSKP ČR“) 17305/7-3516.
- ⁶ Kříž byl v roce 2016 natřen šedým nátěrem, litery nápisu na podstavci i signatury byly vytaženy „zlacenkou“, v případě signatury poněkud neuměle.
- ⁷ Při dokumentaci v roce 2018 bylo zjištěno, že kříž je natřen nátěrem šedé barvy, korpus Ukřížovaného, Matka Boží v nice a nápisová destička byly natřeny bíle. Reliéf kalicha a litery nápisů byly opatřeny zlacenkou.
- ⁸ Farní pamětní kniha dodává, že Šmíd zemřel roku 1883 ve stáří 79 roků. Měl to být „samouk – všeuměl, takových křížů prý zhotovil 40; byly postaveny po celém okrese, jeden stál 40 zlí“. Srov.: Pamětní kniha farnosti Újezdec, 196.
- ⁹ Pamětní kniha farnosti Uh. Brodské 1898–1961, 214. Soše svatého Gottharda v Uherském Brodě se mimo jiné věnovala Lenka Melichová ve své magisterské práci: „Sv. Gothard stával mimo město Uherský Brod, na jihu v lokalitě Trávníky. Jeho přesnou lokalizaci nám ukazuje jak vojenské mapování, tak stabilní katastr i historické fotografie města. Socha svěťce je zachycena i na jednom z řady obrazů, které náležely dominikánskému konventu a který představuje obležení Uherského Brodu pruským vojskem Dětiřcha z Anhaltu 15. března 1742. Na tomto místě stál sv. Gotthard do roku 1950, poté byl přemístěn do areálu klášterního kostela, kde byla vůle členů dominikánského řádu dát sochu opravit. Poté, co byli dominikáni z Brodu odvoláni, socha chátřala a podle rukopisné poznámky Vilibalda Růžičky v jeho Památkách byla definitivně zničena v roce 1952. „Tradicí“ je sv. Gothard připisován Josefu Winterhalderovi st. Podle starší fotografie zhotovené před rokem 1952, kdy byla socha přemístěna a v průběhu padesátých let zničena, se dá toto tvrzení zpochybnit.“ (MELICHOVÁ 2008).
- ¹⁰ Sochař Václav Blažek v letech před koncem 2. světové války navázal spolupráci s kamenosochařem Karlem Veselým z Nivnice. Více viz: NAŇÁK 2020, 45–55. Sokolský pomník, respektive pomník prezidenta Masaryka před Sokolovnou v Uherském Brodě je spjat s osobou Vincence Gregora ještě v další rovině. V letech 2. světové války Gregor spolu se synem Kar-

lem tajně demontovali sochu T. G. Masaryka a ukryli ji ve své kamenické dílně v sousedství starého hřbitova. Ukryli také skleněnou urnu od pomníku, obsahující prst z legionářských bojů. Po skončení války pak Gregor sochu spolu s urnou instaloval zpět na původní místo. Bohužel poválečná doba pomníku nepřála a počátkem července 1958 v časných ranních hodinách neznámý pachatel sochu T. G. Masaryka zcela rozbil. Okresní prokurátor sice zahájil vyšetřování tohoto vandalského činu, ale už v srpnu téhož roku bylo šetření zastaveno a pachatel zůstal neznámý. Gregor zachránil také čtyři mramorové desky z pomníku padlým v 1. světové válce na Náměstí Svobody. Když válečné úřady nařídily odstranění pomníku, Gregor mramorové desky se jmény padlých vysadil a obrátil dovnitř, takže lící strana zůstala skrytá a rub byl tzv. mlčenlivý. Po skončení války to byl zase Gregor, kdo pomník uvedl do původního stavu a umožnil vzdát úctu padlým spolubojovníkům. Gregor spolu s Václavem Blažkem obnovili také sochu Spravedlnosti z radniční věže, která byla zničena při náletu v neděli 15. dubna 1945, kdy byla zasažena i budova radnice. V roce 1946 Gregor z iniciativy brodského děkana Hlobila zhotovil pomník k památce vysokoškolských studentů, kteří byli v listopadu 1939 odvezeni do koncentračních táborů a mnoho z nich bylo popraveno. Pomníček byl nazván Skála a jeho postavení předcházelo zasazení smuteční vrby Vilibaldem Růžičkou v den přepadení Kaunicových kolejí v Brně. Srov. HONOVÁ 2003.

- ¹¹ Kříž je památkově chráněn jako součást areálu dominikánského kláštera, kdy tento areál je v ÚSKP ČR evidován pod rejstříkovým číslem 34323/7-3501.
- ¹² Ke svěcení pomníku se v tisku objevila tato zpráva: „V neděli 16. září bude posvěcen v Pašovicích u Uh. Brodu pomník padlých vojáků ve světové válce. Pořad jes tento: O půl 6. hod. budíček, v 9 hodin mše sv. na návsi, odchod k pomníku, kde bude slavnostní kázání vdp. P. A. Šuránka, spirituála kněžského semináře z Olomouce, svěcení, zpěvy a básně, „Odpočiňte v pokoji...“, státní hymny. Odpoledne o 2. hod. taneční zábava na „školním cvičišti“. Ustavený „Výbor pro postavení pomníku“ zve tímto zdvořile všechny příznivce z okolí i z daleka, aby se na zmíněnou slavnost dostavili. Přijďte uctít památku hrdinů! Přijďte zvláště vy, kteří jste byli svědky hrůz válečných a kteří jste se šťastně navrátili ku svým rodinám. Ještě jednou laskavě zve všechny Výbor pro postavení pomníku p. v. v Pašovicích.“ Slovácké noviny 51, 14. 09. 1934, č. 36, 4.
- ¹³ U tohoto korpusu je jednoznačně znatelná inspirace Myslbekovým Ukřížovaným.
- ¹⁴ Radovan Jančář ve své knize uvádí, že „manželé Kadlčíkovi pocházeli z Polichna a na Maršově si koupili malý domek, čp. 14, který byl dříve obecní, a místní v něm dělali kroupy. Měli celkem šest dětí, z nichž tři mladší nemluvily, údajně byly hluchoněmé. Rodiče je postupně umístili do ústavu v Žitkové, jen nejmladší Alois, snad na přímluvu újezdského faráře Václava Tilčera, byl v ústavu pro mladistvé ve Velehradě. V 18 letech se vrátil domů a k překvapení všech mluvil, slyšel i choval se normálně. Zde však začaly jeho problémy. Neustálé spory s otcem a ostatními sourozenci vyústily v jeho zmizení. Stalo se to kolem roku 1925 a jedni pamětníci tvrdí, že se nic nevyšetřovalo a dvacetiletého muže ani nikdo nehledal, jiní zase, že po zmizelém pátrali četníci, dokonce kopali na pozemku Kadlčíkových, ale tělo se nikdy nenašlo. Rodiče nechali v roce 1936 postavit na paměť ztraceného syna kamenný kříž.“ Srov. JANČÁŘ 2016.
- ¹⁵ Dodejme, že v případě uváděné sochy se nejedná o sochu sv. Damase, ale o třetí uherskobrodskou sochu sv. Jana Nepomuckého, která je dnes umístěna na prostranství před tzv. novým hřbitovem v Uherském Brodě a je státem chráněnou kulturní památkou s rejstříkovým číslem ÚSKP ČR 51037/7-8985. Více k soše (MELICHOVÁ 2008).
- ¹⁶ Uherskobrodská farní pamětní kniha zachycuje v zápise ze stejného roku (str. 249–250) i drobnou událost, která má poměrně důležitou roli co do památkových hodnot mobiliáře tamější fary.

Děkan Hlobil nechal v roce 1938 umístit do předsíně fary dvě kamenné sochy – Panny Marie a sv. Kateřiny. Tyto sochy zachránil z výklenků ve fasádě domu čp. 136 na Masarykově náměstí, který byl určen k demolici. O sochách se mínilo, že jsou sádrové či terakotové a až po přemístění na faru se ukázalo, že jsou z kamene, přičemž z pátrání děkana Hlobila po jejich historii vyplynulo, že obě díla by mohla pocházet z konce 18. století. Vincenc Gregor zhotovil podstavce pro nové umístění soch. Obě sochy jsou chráněny jako movité kulturní památky, přičemž socha sv. Kateřiny byla na evidenční kartu památky zanesena jako socha sv. Markéty.

¹⁷ Do pravého spodního roku desky je druhotně vyryt rok 1989.

¹⁸ Archiv rodiny Gregorovy, Protokol ze dne 10. 11. 1952.

¹⁹ Archiv rodiny Gregorovy, Úmrtní oznámení.

²⁰ Autor podotýká, že ambicí tohoto textu není přinést úplný výčet dochovaných děl sledované kamenosochařské dílny v krajině, ale předložit průřez jejím vývojem s kulturně-společenským kontextem.

Prameny:

Farní úřad Březová, archiv, Pamětní kniha farnosti od roku 1894 doposud.

Farní úřad Uherský Brod, archiv, Pamětní kniha farnosti Uh. Brodské 1898–1961 (dále „Pamětní kniha farnosti Uh. Brodské 1898–1961“).

Farní úřad Luhačovice, archiv, pamětní kniha LUHAČOVSKÁ FARNOST 1785–1955, autor P. Josef Nátr – spolupracovník luhačovického muzea.

Farní úřad Prakšice, archiv, Pamětní kniha farnosti Prakšické od roku 1906.

Farní úřad Uherský Brod – Újezdec, archiv, Pamětní kniha farnosti Újezdec 1884–1962 (dále jen „Pamětní kniha farnosti Újezdec“).

Moravský zemský archiv v Brně (dále „MZA Brno“), E 67, Sbírka matrik.

MZA Brno, Státní okresní úřad Uherské Hradiště (dále „SOKA UH“), fond Okresní úřad Uherské Hradiště (dále „OÚ UH“), Sčítání lidu 1900, inv. č. 1107a, karton 1262.

MZA Brno, SOKA UH, Okresní úřad Uherský Brod, Živnostenský rejstřík Uh. Brod 1896–1951, inv. č. 73, karton 73.

MZA Brno, SOKA Zlín, fond Obecní úřad Doubravy, Pamětní kniha obce 1923–1952, inv. č. 1, karton 1.

Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha, sbírka Legionářské osobní spisy, spis Gregor, Vincenc (Čeněk).

MZA Brno, SOKA UH, archiv města Uherský Brod, Kronika města I (dále jen „Kronika města Uherský Brod I“).

MZA Brno, SOKA UH, Fond Farní úřad Újezdec, oprava barokového kříže v Těšově 1953–1954, inv. č. 79, kart. 12.

Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc (dále jen „ZA Opava–Olomouc“), fond Arcibiskupská konzistoř Olomouc (dále jen „ACO“), farnost Velký Ořechov 1921–1932, G6, karton 4937.

ZA Opava–Olomouc, ACO, farnost Velký Ořechov, G6, karton 4935.

Tištěné prameny:

- Moravský deník* 28, 18.07.1933, č. 165, 3.
Moravský deník 28, 19.11.1933, č. 271, 2.
Slovácké noviny 38, 29. 9. 1921, č. 39, 4.
Slovácké noviny 39, 16. 3. 1922, č. 11, 3.
Slovácké noviny 39, 23. 3. 1922, č. 12, 3.
Slovácké noviny 43, 26. 11. 1926, č. 48, 3.
Slovácké noviny 51, 14. 09. 1934, č. 36, 4.
Slovácké noviny 54, 12. 11. 1937, č. 45, 4.
Zájmy Slovače 11, 21.10.1932, č. 43, 5.
Zájmy Slovače 23, 09.03.1928, č. 11, 5.
Zájmy Slovače 23, 23.11.1928, č. 48, 7.

Literatura:

- JANČÁŘ, R. 2016: *Maršov: osudem zkoušená dědina*. První vydání. Uherské Hradiště: Pro fy. Rado & Wan vydalo nakladatelství Ottobro 12.
- HONOVÁ, A. 2003: *Žili mezi námi*. Brodský zpravodaj, prosinec, č. 24.
- NAŇÁK, A. 2011: *Krátká pouť po stopách Štěpána Minaříka, kameníka ze Sehradic*. Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka 12, 31–38.
- NAŇÁK, A. 2013: *Kameničtí mistři Václav a Štěpán Minaříkovi: druhý příspěvek k postavám moravských kameníků 19. století*. Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka 14, 42–51.
- NAŇÁK, A. 2017: *Kamenická dílna Františka Langa z Želechovic*. Acta musealia XV, č. 1–2, 72–84.
- NAŇÁK, A. 2018: *Kamenická dílna Jana Záhoříka v Uherském Brodě a navazující kamenosochařský závod jeho ženy Julie*. Acta musealia XVI, č. 1–2, 92–109.
- NAŇÁK, A. 2019: *Kamenosochař František Zajíc z Uherského Brodu a jeho následovníci*. Acta musealia XVII, č. 1–2, 88–105.
- NAŇÁK, A. 2020: *Válečné památníky na Závřší a v Brumově*. Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka 21, 45–55.

NAŇÁK, A. 2021: Kamenosochař Jindřich Náplava z Buchlovic a jeho dílo. *Acta musealia* XIX, č. 1–2, 92–121.

NAŇÁK, A. 2022: Kamenosochařský závod Františka Zbořila ve Starém Městě u Uherského Hradiště. *Acta musealia* XX, č. 1–2, 138–162.

MELICHOVÁ, L. 2008: Z kamene dobrého, tvrdého a trvalého. Kamenné sochy v 18. století na uherskobrodském Kounicovském panství v dobovém kontextu. *Magisterská diplomová práce. Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně.*

MATÝSEK, F. 1987: Náboženské památky jižního Valašska/Valašskokloboucka. *Farnost Vlachovice. Svazek I., strojopis, orig. z let 1965, přepsal B. Havlíček, kopie uložena u autora.*

MRÁZEK, J. 2008: Vzpomínka na vznik republiky v Pašovicích. *Zpravodaj obce Pašovice, č. 2, nestránkováno.*

Tištěné prameny:

Databáze Československé obce legionářské: [HYPERLINK „http://legie100.com/krev-legionare/32507“](http://legie100.com/krev-legionare/32507) <http://legie100.com/krev-legionare/32507>, citováno 24.07.2023